

УДК 504:37.03

Білик О. С., к.е.н., асистент;

Луцький національний технічний університет

РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ АГРОЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У статті розглянуті проблеми раціонального природокористування та проаналізовано можливі напрями розвитку аграрного сектору України. Розроблено стратегію агроекологічного розвитку регіону. Визначено першочергові заходи з реалізації зазначеної стратегії. В статті обґрунтована сутність органічного аграрного виробництва. Визначені основні проблеми, що перешкоджають розвитку органічної продукції в Україні. На основі аналізу стану, тенденцій розвитку органічного сільського господарства визначені перспективи розвитку цього ринку.

Ключові слова: стратегія, екологічне землеробство, аграрний сектор, органічне виробництво, раціональне природокористування.

Bilyk O.

RATIONAL NATURE MANAGEMENT AS A PRIORITY AGROECOLOGICAL DEVELOPMENT OF THE REGION

Ukrainian agrarian sector development are analyzed. All Ukrainian regions have possibilities for production ecologically clean agricultural production and her quality processing. But agricultural sector is subject to a number of problems, and this area of agriculture is not properly developed. In turn agroecological sustainable development impossible without effective use involved in the production and processing of agricultural produce natural-resource potential and requires compliance with the requirements of agricultural producers rational nature management.

Providing agroecological development while preserving the environment is vitally important for the regions of Ukraine, complex and unique in scope and objective. This can be achieved by weighted agroecological development strategy based on improving the management of resource potential, taking into account the resource capabilities and the conditions of their use. Strategy of sustainable agroecological development is grounded. Near-term measures of this strategy realization are determined. In the article substantiated the essence of organic of agrarian production. The offers concerning the effective development of the environment. The main problem that hinders the development of organic products in Ukraine. The analysis of the status

Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – Серія “Регіональна економіка”. – Випуск 13 (51). – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор В. В. Герасимчук – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2016. – 400 с.

and trends of organic agriculture by the prospects of this market. The expected result of the implementation of the Strategy is to achieve a state of ecological and economic security of the region.

The end result is realized at the final stage because objectively at this stage should be a strategic control over the entire agro-industrial system, the main feature of which is the quality level of all elements of agro-ecological balance of the region. Strategy agroecological development of the region will not only save natural-resource potential of the region, but will provide the population of Ukraine with environmentally friendly food and increase export potential and competitiveness of the agricultural sector. In terms of reducing the area of farmland, climate change and rising tensions on the food market, land as a factor of production steadily increase in value. In the near future is a sufficient number of clean land will determine the economic power of the state. In view of the above, we believe that one of the key priorities of the regional agricultural policy is to encourage the development of organic production in the regions. The regional program of steady agroecological development of agriculture and its realization is offered by introduction of innovative investment projects.

The study has used the general methods of scientific knowledge and methods of economics: analysis and synthesis, comparative analysis, generalization and systematization of statistic data and others.

Key words: strategy, ecological agriculture, agrarian sector, organic farming, rational nature management.

Билык О.С.

РАЦИОНАЛЬНОЕ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЕ КАК ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЯ АГРОЭКОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

В статье рассмотрены проблемы рационального природопользования и проанализированы возможные направления развития аграрного сектора Украины. Разработана стратегия агроэкологического развития региона. Определены первоочередные меры по реализации указанной стратегии. В статье обоснована сущность органического аграрного производства. Определены основные проблемы, которые препятствуют развитию органической продукции в Украине. На основе анализа состояния, тенденций развития органического сельского хозяйства определены перспективы развития этого рынка.

Ключевые слова: стратегия, экологическое земледелие, аграрный сектор, органическое производство, рациональное природопользование.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Сьогодні зростання економіки пов'язане із підвищенням рівня забрудненості

і деградації навколишнього природного середовища, зміною клімату, нераціональним використанням природних ресурсів, що в результаті призводить до погіршення здоров'я населення і накладає обмеження щодо можливості подальшого розвитку. Таким чином, розв'язання вкрай важливої проблеми із підвищення добробуту населення не сприяє зростанню якості життя до необхідного рівня.

Усе вище перелічене і визначає сутність модернізації через забезпечення технологічного прогресу у сприянні економічному розвитку і підтримці сприятливого навколишнього природного середовища, необхідного для забезпечення економічного зростання та еколого-економічної безпеки, що стає визначальним базисом його зростання і покращення добробуту людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких запропоновано вирішення проблеми. Проблема раціоналізації природокористування присвятили праці: В. Борисова, М. Гладій, Б. Данилишин, М. Калінчик, О. Карасьов, Л. Кушнір, П. Коренюк, В. Нагірна, Н. Макарова, І. Савчук, Т. Сокольська, А. Степаненко, Н. Тарасова, О. Ульяновченко, М. Хвесик та ін. Так, у роботах науковці приділяють значну увагу питанням формування та реалізації дієвих механізмів вирішення екологічних проблем й пошуку шляхів фінансування природоохоронних заходів. Поряд з тим, система агроекологічного розвитку потребує додаткового дослідження, зокрема в сфері раціоналізації природокористування.

Цілі статті. Метою статті є обґрунтування системи раціоналізації природокористування як напряму агроекологічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Україна володіє потужним природно-ресурсним потенціалом. Регіони України мають усі можливості для виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції та її якісної переробки. Проте, аграрний сектор зазнає впливу низки проблем, а даний напрямок сільського господарства належним чином не розвинений. У свою чергу, стабільний агроекологічний розвиток унеможливується без ефективного використання задіяного у виробництві та переробці сільськогосподарської продукції природо-ресурсного потенціалу, а

також вимагає дотримання виробниками сільськогосподарської продукції вимог раціонального природокористування.

Забезпечення агроекологічного розвитку за умови збереження довкілля є життєвоважливим для регіонів України, складним і унікальним завданням і масштабами. Цього можна досягти зваженою, з урахуванням ресурсних можливостей та умов їх використання, стратегією агроекологічного розвитку регіону на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом (рис. 1).

Рис. 1. Стратегія агроекологічного розвитку регіону на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом

Стратегія, яка базується на сталому агроекологічному розвитку, передбачає орієнтацію на соціальний та еколого-економічний розвиток регіону.

Економіка знань регіону є одним із елементів забезпечення високого рівня його агроекологічного розвитку, адже стимулювання до раціонального природокористування унеможливується без достатнього рівня поінформованості щодо органічної тематики серед споживачів, виробників, продавців та інших категорій населення, а також вимагає наявності кваліфікованих фахівців, які спеціалізуються на агроекологічних умовах функціонування сільського господарства, за яких буде забезпечено стабільний еколого-збалансований розвиток регіонів.

Оскільки головною метою регіонального розвитку є добробут населення, то ефективний агроекологічний розвиток забезпечуватиметься тоді, коли відбуватиметься зростання доходів населення регіону та, як наслідок, підвищення якості його життя.

Щодо другого вектору стратегії – еколого-економічного розвитку регіону, то першим елементом досягнення його високого рівня є забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції шляхом створення мотивації до технологічного переоснащення і модернізації галузей аграрного виробництва, в тому числі шляхом забезпечення необхідними машинами, обладнанням кооперативів; сприяння розвитку галузевих, міжкооперативних об'єднань сільськогосподарських товаровиробників та підвищення рівня їх відповідальності за формування і дотримання галузевих балансів, якість і безпечність продукції, виробленої її членами, в тому числі шляхом створення регіональних торгових марок продуктів; запровадження системи узгодження економічних інтересів у процесі виробництва, переробки, торгівлі; сприяння становленню системи спільної реалізації вітчизняної сільськогосподарської продукції на цільових зовнішніх ринках; створення умов для поглибленої переробки продукції, яка спрямовується на експорт; формування дієвої інфраструктури аграрного ринку і забезпечення розширеного доступу сільськогосподарських товаровиробників до організованих каналів збуту вітчизняної сільськогосподарської продукції,

зокрема, до мережі складських та елеваторних потужностей, а також розширення можливостей особистих селянських та середніх господарств на організованому аграрному ринку; стимулювання раціонального розміщення і спеціалізації аграрного виробництва з урахуванням природно-кліматичних умов [1].

Одним із елементів забезпечення високого рівня агроекологічного розвитку регіону є наявність власних фінансових ресурсів та забезпеченість інвестиційними ресурсами.

Інвестиції створюють для регіону: по-перше, – екологічний ефект у вигляді збалансування економічних інтересів інвесторів, ресурсних можливостей та екологічних обмежень регіону, по-друге, – економічний ефект у вигляді зростання інвестиційної привабливості регіону сільськогосподарських підприємств на внутрішньому і зовнішньому ринках, по-третє, – соціальний ефект зниження рівня безробіття та покращення добробуту населення, по-четверте, – інноваційний ефект через розвиток наукомістких виробництв та галузей «високих технологій».

Якщо розглядати предмет інвестування, то ефект може бути дещо іншим. Зокрема, інвестиції в агроекологічний розвиток зумовлять екологічний ефект у вигляді розвитку ринку «зелених інвестицій», інвестиції в людський розвиток – зміцнення здоров'я населення тощо.

За інвестиційними ресурсами доцільно розглядати забезпеченість регіону інноваційними ресурсами, оскільки інновації, як правило, є результатом інвестиційної діяльності.

Розглядаючи інновації, як елемент агроекологічного розвитку регіону, слід підкреслити, що він має винятково важливе значення для подолання його технологічної відсталості і впровадження новітніх науково-технічних досягнень в аграрний сектор регіону.

Сприятливий екологічний стан, безперечно, є одним з найважливіших елементів забезпечення агроекологічного розвитку будь-якого регіону. По-перше, сприятливий екологічний стан робить регіон привабливим, насамперед, для населення, яке проживає на його території, а також для розміщення нових робочих місць та інвесторів.

Більше того, все частіше покупці перевіряють на ринку не лише екологічну якість продукції, але й екологічні умови її виробництва (навіть сировини) [2].

Очікуваним результатом реалізації окресленої стратегії є досягнення стану еколого-економічної безпеки регіону. Кінцевий результат реалізується на заключній стадії, тому об’єктивно на цьому етапі має здійснюватися стратегічний контроль над усією агропромисловою системою, головною якісною характеристикою якої є ступінь збалансованості усіх елементів агроекологічного розвитку регіону.

Стратегія агроекологічного розвитку регіону дозволить не тільки зберегти природо-ресурсний потенціал регіону, але й забезпечить населення України екологічно чистими продуктами харчування та підвищить експортний потенціал і конкурентоспроможність аграрного сектору. В умовах скорочення площі сільгоспугідь, зміни клімату та зростання напруженості на продовольчому ринку земля як фактор виробництва невпинно зростатиме в ціні. У недалекому майбутньому саме наявність достатньої кількості екологічно чистих земель визначатиме економічну могутність держави.

Зважаючи на вищезазначене, вважаємо, що одним із ключових пріоритетів регіональної аграрної політики є стимулювання розвитку органічного виробництва в регіонах.

Органічний рух в Україні розпочав свій розвиток двадцять років тому, та особливо він активізувався в останні п’ять років. Наочним доказом тому слугує зростаюча кількість господарств, які надають перевагу саме органічним методам виробництва. Станом на початок 2016 р. сертифікованих органічних сільгоспідприємств було вже 210, які ефективно господарюють на площі понад 410 тис. га.

Незважаючи на передумови розвитку органічного виробництва у регіонах України, існує ряд проблем, що заважають його становленню:

– відсутність державної підтримки для розвитку органічного ринку в Україні;

- нестабільна та непередбачувана політична та економічна ситуація в Україні, у тому числі високі сільськогосподарські та кліматичні ризики;

- відсутність діючого нормативного регулювання для органічного агровиробництва;

- низький рівень обізнаності щодо переваг органічного виробництва;

- відсутність адекватного інвестиційного клімату для бізнесу в Україні;

- недобросовісна конкуренція серед виробників, роздрібних продавців і сертифікаційних органів;

- обмеженість доступу у малого та середнього бізнесу до джерел фінансових ресурсів, які б дозволили розвиватись органічному агробізнесу;

- вузький асортимент органічних продуктів харчування умагазинах;

- низький рівень співпраці між виробниками органічної продукції;

- низький рівень енергоефективності у виробництві органічної продукції;

- відсутність відділу органічного сільськогосподарського виробництва у державних органах влади.

Активізація розвитку органічного сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від рівня його державної підтримки, а саме інституційних, організаційно-економічних заходів, а також фінансових інструментів, зокрема, субсидій та пільг.

Напрямами державної політики у сфері органічного виробництва є:

- 1) створення єдиної системи сертифікації органічного виробництва;

- 2) контроль за дотриманням законодавства у сфері органічного виробництва органічної продукції, а також встановлення відповідальності за порушення законодавства у цій сфері;

- 3) забезпечення зайнятості сільського населення;

4) підтримка розвитку мікро-, малих та середніх підприємств, які займаються органічним виробництвом органічної продукції;

5) надання кредитів та залучення інвестицій на пільгових умовах;

б) надання цільових субсидій та інших видів фінансової підтримки, вжиття інших заходів економічного стимулювання [3].

Висновки. Отже, запропоновано стратегію агроекологічного розвитку регіону, яка базується на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом. Ефективність її залежатиме від того, наскільки об’єктивно буде визначено екологічну політику суб’єкта господарювання. Виходячи з цього, запропоновано стимулювання розвитку органічного виробництва в регіонах, що сприятиме зростанню доходів та підвищенню конкурентоспроможності господарств, зменшенню витрат виробництва, скороченню природоохоронних виплат, підтримці малого та середнього бізнесу, вдосконаленню зворотного зв’язку між виробниками і споживачами, розбудові сільських територій та розвитку місцевих громад, поліпшенню іміджу регіонів, інвестиційного клімату, а також інтеграції регіонів у міжнародний органічний ринок.

1. Концептуальні напрями стратегії розвитку агропромислового комплексу та сільськогосподарських територій України на період до 2020 року /Ю. Ф. Мельник, Ю. Я. Лузан, М. В. Зубець [та ін.] – К.: ННЦ «ІАЕ», 2008. – 46 с.
2. Герасимчук З. В. Еколого-економічні засади підвищення конкурентоспроможності регіону [Текст] : монографія / З. В. Герасимчук, О. С. Білик ; Луц. нац. техн. ун-т. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 283 с.
3. Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://organic.com.ua>.